

© Editura EIKON
București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 060269, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.librariaeikon.ro, www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS)

Editor: Valentin Ajder
Imagine copertă și grafică volum: Elena Grigoriu
Tehnoredactor/corector: Larisa Pleșca

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GRIGORIU, ELENA

**Cea mai frumoasă realitate : determinări filosofice
pentru o poetică a existenței / Elena Grigoriu.** - București :
Eikon, 2025

Conține bibliografie
ISBN 978-606-49-1430-9

Elena Grigoriu

Cea mai frumoasă realitate

*– determinări filosofice
pentru o poetică a existenței –*

Sofistul, în *Opere VI*, 1989, traducere Constantin Noica, Editura Științifică și Enciclopedică, București.

Theaitetos, în *Opere VI*, 1989, traducere Marian Ciucă, Editura Științifică și Enciclopedică, București.

Timaios, în *Opere VII*, 1993, traducere Cătălin Partenie, Editura Științifică și Enciclopedică, București.

Banchetul, 2006, traducere Petru Creția, Editura Humanitas, București.

Legile, 2010, traducere E. Bezdechi, St. Bezdechi, Editura Univers Enciclopedic Gold, București.

Rohde, Erwin, *Psyche*, 1985, Editura Meridiane, București.

Schelling, F.W.J., *Filozofia artei*, 1992, traducere Radu Gabriel Pârvu și Gabriel Liiceanu, Editura Meridiane, București.

Schopenhauer, Arthur, *Lumea ca voință și reprezentare*, 1995, vol. I, II, III, traducere de E. Dolcu, V. Dumitrașcu, Gh. Puiu, Proslogion și cronologie de Anton Adămuț, Editura Moldova, Iași.

CUPRINS

<i>Preambul</i>	7
I. O teorie a posibilității realității poetice	13
<i>Realitatea poetică: nivele de interpretare</i>	13
Realitatea poetică a lumii.....	14
Realitatea poetică a artelor.....	17
Realitatea poetică a poeziei.....	19
Realitatea poetică privită ca <i>ontodisponibilitate</i>	20
Atribute ale <i>realității poetice</i>	23
II. Realitatea poetică tare văzută ca asimilare a realității în filosofia lui Platon	31
De ce Platon dă poeziei afară din cetate	33
<i>Mimesis-Methexis</i> (<i>mimesis</i> ca fidelitate sau aderare la obiect).....	42
III. Realitatea poetică văzută ca modelare creativă a realității în filosofia idealismului german	63
Kant ne învață mersul pe stradă.....	65
Am impresia că ceea ce e frumos pentru mine e frumos și pentru tine	68
Înțeleg că e sublim, deci sunt capabil să am sentimente morale	74
Imaginația creatoare – primul salt semnificativ din realitatea imediată	78
Schelling ne arată cum materia devine viață a lucrurilor aici și acum	83

Schopenhauer – Poarta realității se deschide cu necesitate	103
Încotro zboară pasărea dionisiacă?	123

IV. Gaston Bachelard – Visați! Transformați energia materiei în energie psihică! .....

141

<i>Realitatea poetică tare</i> – spațiu de echilibru ontologic al ființei.....	142
<i>Non eul meu dorit</i>	148
Terapie prin poezie	150
Funcțiile <i>realității poetice</i>	154
De la estetica imaginației la metafizica imaginației.....	158
Reverie și vis	162
Categorii filosofice ale reveriei.....	165
Imaginația materială.....	172
<i>Morala naturală, mimetism substanțial</i>	177
Fenomenologia poetică.....	186
Estetica mișcării	192

V. Cum ne mișcăm în *realitatea poetică*.....

205

Încheiere..... 214

Bibliografie..... 218

Aici, frumusețea
nu e o etichetă pusă peste
lucruri. Granițele dintre
subiect și obiect devin
permeabile. Cine pășește
în *realitatea poetică tare*
nu contemplă de la
distanță, ci experimentează
direct continuitatea
ascunsă a lumii.

I. O teorie a posibilității *realității poetice*

*Fiecare gând al tău e o descoperire a timpului nesusus de cifre*¹

Realitatea poetică: nivele de interpretare

Prin *realitate poetică* înțeleg cel puțin sursa comună a reflecției filosofice și a actului creator uman. Din altă perspectivă, mult mai amplă, mai generoasă, este vorba despre o realitate ce cuprinde, determină inclusiv legi fizice, biologice etc., acestea normează existența noastră, dar rămân mereu în nedeterminare, independent de cunoașterea pe care o avem. Ca și cum acolo ar mai fi ceva. Astfel, raporturile noastre cu realitatea devin misterioase, angajante, profunde, tensionate, determinante, într-un sens sau altul, de la subiect la obiect și invers. Sensul existenței umane se exprimă de aceea mai puțin în a cunoaște (pe sine sau realitatea), cât în trăirea cu o anumită intensitate a realității, cu o parte văzută, palpabilă, operabilă, și o alta bănuită, ascunsă, paradoxală. Constatăm doar dualitatea realitate-metarealitate, materie-spirit, finit-infinit,

¹ Versurile folosite ca moto sunt din volumele de poezie *Dulcele timp pentru răpunerea răilor*, *Imagini și Stihuri pentru o ureche poetică*, de Iulian Grigoriu.

relativ-absolut, subiectiv-obiectiv etc., care nu se lasă convertită la un principiu unic, în afară, poate, de cel poetic.

Când ne gândim la *realitate poetică* ne vin în minte, în primă instanță, trei semnificații posibile: realitatea poetică a lumii, a artelor sau a poeziei. Pentru a clarifica sensul pe care îl voi construi în acest studiu, de ce *realitatea poetică* este o *realitate tare*, și pentru a evita eventuale confuzii, voi dezvolta puțin fiecare din aceste trei semnificații.

Realitatea poetică a lumii

Când ne gândim la *realitate poetică* observăm că mai întâi e vizibilă o poeticitate pe care obiectele lumii o dezvăluie unui anume subiect, *realitate poetică* privită ca determinant al relației dintre subiect și obiect. Este vorba de o poeticitate în afara artei (sau dincolo de artă), aparținând lumii, care face ca inaccesibilitatea, ininteligibilitatea originii acestor lucruri să închidă o calitate comună, în primul rând prin chiar faptul că ele sunt posibile și sunt aici pentru noi. Ne surprind norii care se sprijină unii pe alții, ne bucură un copac înflorit, ne uimește marea care insinuează o realitate fără margini, privim păsările cum împart un fel de liniște, cerul cu stele, cu alte cuvinte, existența însăși a obiectelor lumii și raportul inefabil dintre om și natură. Realitatea poetică a lumii poate fi percepută și prin relațiile complexe dintre toate lucrurile. Această rețea de conexiuni apare ca o țesătură poetică, în care fiecare parte este legată de întreg prin legături subtile și semnificative. Lumea, prin însăși natura sa fundamentală, posedă o dimensiune

poetică și estetică inerentă. Realitatea nu este doar un simplu conglomerat de fapte și obiecte fizice, ci este înzestrată cu frumusețe, ordine și semnificație, esențial poetice. Poezia lucrurilor și a lumii este, așadar, reală, *realitate poetică* privită ca atribut palpabil al lumii.

Realitatea poetică a lumii poate fi văzută ca o recunoaștere a miracolului existenței în sine. Faptul că lumea există și că este accesibilă experienței și cunoașterii noastre poate fi considerat un act poetic. Atâta timp cât nu există explicații științifice unanim lămuritoare asupra existenței lumii, sau, dacă ele ar exista, sunt impracticabile la scara redusă a individului (cu toate că se reduc la individ), acesta găsește alte modalități de a-și asuma realitatea, uneori într-un mod poetic.

Obiectele lumii se impun deci ca un dat, ele sunt tot timpul acolo pentru un subiect, și pot deveni material de reflecție, de reverie, de uimire, de la caz la caz, punându-ne în prezența unei stări pe care nu o putem refuza. Realitatea poetică a lumii nu este exprimată, ci trăită. Existența noastră nu e determinată de exprimarea ei, dar ar putea să fie modelată, influențată.

Prima calitate a realității poetice a lumii se revelă în frumusețea sa. La Platon, există Frumosul ca Idee unică ce se găsește răspândit în multiplicitatea lucrurilor frumoase. La Pseudo-Dionisie, *frumosul* apare ca nume nediferențiat care precede existenței și neexistenței și ca nume diferențiat, *frumusețea*, care este reflectare în lumea sensibilă. Această răspândire a frumosului în lucruri, dându-le acestora frumusețe, vom spune că este un act de valorizare și de instituire a unei realități de natură poetică.

Realitatea lumii își dezvăluie poeticitatea prin prezența omului, care participă aproape inconștient

la ea. Dacă frumusețea lumii este percepută în relație cu actul divin al creației, cu întreaga natură umană și cu natura neînsuflețită, poeticitatea este resimțită ca un intermediar prin care percepem și recreăm în noi această frumusețe. Și chiar în lipsa unui Creator, așa cum ne și este dată lumea (se crede că există, nu Îl vedem prezent în lume, unii cred în El, alții nu), resimțim în alcătuirea lumii o *realitate poetică* ce înseamnă armonie, bine, frumos, precum și abaterea de la această armonie, pe care o percepem ca fiind ne-poetică.

Realitatea poetică a lumii este o realitate din afara subiectului, ea este obiectiv dată și poate deveni o prelungire a subiectului sau a realității lui. În acest caz, ea este independentă de subiect, acesta provine din ea și se manifestă în ea, ea poate oferi un mediu de perpetuare al acestuia, dincolo de limitele lui inerente, temporale și spațiale. Deși ea este o realitate din afara subiectului, poeticitatea este experimentată subiectiv.

Prin faptul că realitatea este poetică, subiectul este îndreptățit să creadă într-o altă existență total benefică pentru el, un fel de Paradis. Dacă în lume există armonie, ea este motiv de extrapolare a existenței finite, prin *realitatea poetică* pe care o dezvoltă și dezvoltă. Dacă se consideră că lumea e creație, un fel de coborâre dinspre general spre particular, cu același dat se poate face și drumul invers, de la particular spre general, prin inducție sau prin, să spunem, ascensiunea care scoate subiectul în ceea ce îl determină, ca la Plotin. Procesele poetice ale lumii mele sunt ramificații ale unui proces mai larg, care mă înglobează ca subiect, din care nu pot să dispar pur și simplu, însă asupra căruia mă pot exprima mistic, poetic, nu obiectiv și științific. Realitatea inherent poetică a lumii există indiferent de

exprimarea sa. Prin calitatea lumii de a fi poetică, ea nu poate fi privită ca fiind fixă și statică, ci fluidă, dinamică, profund deschisă experiențelor noastre estetice și imaginare.

Realitatea poetică a artelor

Cu o diferență de grad ontologic, apare a doua posibilă semnificație a *realității poetice*, și anume cea proprie artelor. Arta reflectă și intensifică dimensiunea poetică a lumii. Aici putem vorbi despre frumosul artistic, cuprinzând din punct de vedere estetic operele ce pot aspira și iriza întreaga paletă a realității lumii. Fiecare artă creează, prin modalitatea ei de expresie, teritorii imaginare, spații de anvergură în interiorul ființei noastre prin care cunoaștem, recunoaștem, cu sentimentul, în unele cazuri cel puțin, că aceste tipuri variate de exprimare sunt apariții a ceva esențial. Cunoașterea la care avem acces prin diversele tipuri de artă se produce sub forma unui contact cu o realitate spirituală, acest contact favorizează un transfer de ființă, se deschide un canal ca între vase comunicante, aici participând ființa artistului, a operei și propria noastră ființă. Valorizarea în cazul artelor este de natură expresivă, iar *realitatea poetică* pe care acestea o creează ține de faptul că ea surprinde ființa artistului și, în modul în care aderăm la ceea ce transmite o operă de artă, însăși ființa noastră. Poeticul este aici un vehicul ce ne transportă într-o realitate care ne dă speranța că ceea ce vedem ar putea fi și altfel, când din esența surprinsă nu percepem numai actul artistic. Poetic este un cuvânt generos din punct de vedere

semiotice, pentru că stratul său de semnificație a împins foarte mult marginile de folosire. Privim un tablou și putem spune simplu „e frumos”. Dar uneori spunem „e... poetic”. Ceea ce înseamnă că frumusețea acelui tablou nu a fost doar sesizată pe calea contemplației, ci că ea a declanșat în mine un proces, a deschis o ușă, a produs un salt într-un timp interior. Când spun poetic intru deja într-o zonă care produce o stare, acel ceva sesizat nu mai aparține obiectului, ci devine al meu. De aceea nu putem spune că artele au în sine o realitate poetică, așa cum putem spune despre natură, ci că ele creează realitate poetică, ele sunt capabile să ne transporte într-o dimensiune a noastră care de multe ori ne ia prin surprindere. Este interesant cum în artă urâtul capătă adesea o dimensiune poetică. Nu întâmplător începând cu secolul al XVIII-lea s-a vorbit despre o estetică a urâtului. Kant este probabil primul care a pus în legătură categoria sublimului cu cea a urâtului, intuind că și acesta trezește o emoție viscerală și inerent umană. Cunoașterea prin intermediul artei ne-a învățat că urâtul are dinamismul și coerența lui, el nu este pur și simplu o abatere, o deformare sau o dizarmonie, ci pune în valoare, dincolo de teoriile care l-au reabilitat estetic, un versant al naturii umane în care se pot manifesta organic urâtenia fizică, morală sau metafizică. Prin urâtenie metafizică se poate înțelege o formă de disonanță existențială, o lipsă de armonie în planul ființei. În sensul că ceva pare greșit sau strident în textura existenței, ca o formă de deraiere ontologică, o neliniște care nu e legată doar de bine sau rău, de frumos sau urât, ci de o ruptură a ființei cu sine însăși. În artă, apar forme „urâte” nu doar estetic, ci și pentru că trimit la o golire de sens, la un vid sau o distorsiune

care țin, de fapt, de ceea ce suntem și cum existăm în lume. Totuși, în artă, urâtul poate deveni poetic tocmai pentru că, asemenea frumosului, ne invită la participare. Deschide aceeași ușă a înțelegerii sensibile în care emoția, imaginarul și rațiunea intră într-un alt fel de acord. Este o experiență interioară care nu mai ridică întrebări etice sau estetice, ci ne așază într-un spațiu de libertate unde îmbrățișăm toate formele experienței umane. Dar urâtul poate să fie și ne-poetic, când este lipsit de idee, trivial, dezarmant din cauza absenței oricărui potențial expresiv, gol pe dinăuntru, nesalvat artistic, când nu se deschide ca experiență de cunoaștere, ci doar ca experiență neutră de consum cu „zero calorii”.

Realitatea poetică a artelor constă în crearea de realități alternative mai intense și mai semnificative care ne permit să vedem dincolo de suprafața lucrurilor. Aceste realități, prin esența lor simbolică și afectivă, nu doar că evocă emoții universale, conectându-ne la umanitatea noastră comună, dar și deschid posibilități de cunoaștere, dezvăluind dimensiuni ale ființei noastre care transcend individualitatea.

Realitatea poetică a poeziei

Când spunem *realitate poetică*, primul gând ne duce spre poezie. Aici ar fi reperabilă cea mai specifică sau evidentă semnificație a sa. Singura cale de realizare a poeziei este aceea de a se constitui într-o realitate poetică. Pot spune, mai corect, că este vorba despre o realitate (imaginară, sentimentală, onirică, socială etc.) exprimată prin poezie.

Deci, a treia posibilă dimensiune de interpretare ar fi realitatea poetică revendicată de poezie, care încă din Antichitate a fost și a rămas, în opinia filosofilor, o artă în afara artelor, ca *summum* al celorlalte arte, sau ca esență. În acest mod o găsim la Platon, unde poezii sunt dați afară din Cetate, iar poezia contestată pentru lipsa ei de utilitate (însă prin asta filosoful descoperă toate variantele ei de posibilitate), la Schelling, unde apare drept *esența oricărei arte, așa cum sufletul poate fi considerat drept esența trupului*, pentru că ea își exprimă ideile prin limbaj, *universal în sine*, față de sunet, culoare sau materie, care sunt *concrete în sine*. Poezia poate să aducă momente de revelație sau de claritate bruscă, creând senzația inexplicabilă de profunzime atinsă sau pur și simplu de eternitate. Pentru că participăm la realitate putem vorbi realității, poezia are puterea de a închide în sine și de a exprima lumea, ea nu creează ficțiuni, ci moduri de participare la realitate.

Realitatea poetică privită ca *ontodisponibilitate*

În studiul de față nu mă voi referi la *realitatea poetică* a lumii, a artelor sau a poeziei ca fiind distincte, ci avându-le în vedere, cu și prin ele, voi circumscrie un al patrulea nivel de interpretare, *realitatea poetică* privită ca unificator al realității și aparținând ființei².

² Accepțiunea termenului de ființă are semnificația pe care i-a atribuit-o Heidegger: *sinele autentic, este-le ființei, văzută ca ființa unei anumite, posibile ființări*, ea cuprinde posibilitățile *ontice*, faptele sau manifestările *ființării*, și nu e o realitate ultimă, de ordin general.

Ea nu este o realitate secundară, nici o metarealitate, ci un alt tip de realitate, comparabilă poate cu cea a visului, în care realitatea înconjurătoare dispare, se poate atinge libertatea maximă, și se poate imagina la infinit posibilul, ca variante de continuare a realității. *Realitatea poetică tare* apare ca *înglobant* al realității poetice a lumii, a artelor, a poeziei și al realității imediate. Ea se constituie ca o *realitate tare* din punct de vedere filosofic pentru că implică faptul că cunoașterea *poetică* este la fel de validă și fundamentală ca cea rațională și empirică. Imaginația, emoția și intuiția sunt moduri legitime de cunoaștere care ne permit să accesăm și să înțelegem aspecte profunde ale existenței. Realitatea nu este doar fizică, obiectivă, ea are și dimensiuni poetice, necesare pentru cunoașterea ei completă.

Realitatea poetică a lumii este chiar lumea; *realitatea poetică*, sau *realitatea tare*, ține de o realitate a ființei, de o capacitate specială a noastră de a participa la realitate, pe care o putem numi și *ontodisponibilitate*. Această realitate produce un tip de cunoaștere care poate evolua, ea este cunoaștere ca formă de relație cu tine însuși și cu lumea. Ca tip de participare, nu are valențe cantitative, ci numai calitative.

Într-o *realitate poetică tare*, creativitatea nu este doar o caracteristică a minții umane, ci o calitate fundamentală a realității în sine.

Ca anvelopant, *realitatea poetică* înseamnă un plan lărgit al realității, și pentru a o constitui filosofic, voi depista elemente de ontologie poetică privind problema frumosului, a relației dintre subiect și obiect, a actului creator văzut din perspectiva unei proiecții, a unei configurații a ființei.